

umejo, in v obče, ako kdo kakošen dobiček od nas išče, se že potrudijo nas razumeti, postavimo, tergovci po naših sicer precej ponemčenih mestih gladko govorijo slovenski hoté blago spečati; ako se konjsko nakupovanje razpiše, ga lahko na vseh oglih slovenski prebiraš; če se veli pomagati ranjencem itd., se po čevlj dolgi razglasi vidijo po zidovih in cerkvenih vratah v našem jeziku? Zakaj pa to?

Morebiti pa so nam inachi dosti na omiko pomagale dozdašnje učilnice polutanske in po tujem osnovana lika?

Kar jaz pomnim, tedaj kakih dvajset let, se nam je med priprostim ljudstvom jezik precej skvaril, zlasti v skladbi, ki je nekdanj lep, skoro čista bila; spremenila se je precej domača noša, katero si je Slovenec navadoma sam doma oskerbel z malimi stroški, sedaj pa si pajčino kupuje, ki mu skoro ves zaslužek požre in šmencano malo derži, samo da se po takem malovredna obertnost podpira, narodna premožnost pa zatira; to gotovo tudi državi ni na korist; da mlajši zarod po kerčmah sedi, nerad dela, npravnost davi, je napačna omika kriva, ker taki burkličježi po narobni liki ohajé se višje misli kakor njih pridni in pošteni očetje; odtod tudi prihaja, da je skoro v vsakem listu „Gracarce“ po več zemljišč na boben; da vzrastli sinovi in hčere starejše pretepljejo, jim pokorni niso, pametnejše se mislé po vserkani tuji omiki in hujše po nemškem preklinjati vedé, je sad iz učilnic. Verh tega vrelca dosti nesreče med ljudstvo spravijo dosluženi vojšaki, ki so poprej marljivi težaki bili, potem pa jim je vse drugo ljubše, kakor ječe glasno pričajo.

Kakošne pa bi naj bile učilnice, da bi najberže dobrega sadu rodile?

Jaz mislim po priliki tako-le: Učilo bi se naj kerščanski nauk, kolikor je moči, razumljivo in porabno, vendar tudi v lepem in pravilnem domačem jeziku, ker rešnikova beseda je gotovo najvrednejša zale in spodobne obleke; — brati in pisati, in sicer ne samo prebirati ne vedé pomena, temoč treba je vsako besedo, ktera bi utegnila nekoliko temna biti, na drobno razklasti, in potem vselej pomen in obsežek celega sostavčiča, ki se mora od enega ali več učencov na pamet praviti, ker le tako dobiva mladež korist iz berila, potle pa še enok prebrati, da se nauči tudi lepo in po smislu prebirati; — računati na pamet in na skrižaljkah (tablah), pa le potrebnih reči: pridavati, odjemati, množiti, deliti; drobižni računi bodijo že za izurjenejšje dečke, deklincam poslednjih računov navadoma ni treba. Vse druge zapletene, zameršene in težke računske rešitve ne grejo v navadno učilnico; koliko nek drugih računov človek navadoma potrebuje? Šembrano malo! — domači jezik, kolikor se dá, porabno; v vsakem predmetu bodi učnik tudi podučevavec domače besede; če otrok česa dobro ne pové, popravi vselej hipoma, gleda naj se na to, da bodo otroci lepo izgovarjali vsako besedo in se tako mila mladež privadila lepega govora; — toliko naravoslovja, kolikor ga je treba razumeti domače gospodarstvo, ki ima osebužno važnost, in s tem se je treba živo pečati; — poslednjič nekoliko iz zemljopisa in zgodovine, in sicer najprej se jim pokaži domači kraj, domače zgodbe, potlej avstrijska država, in ako je dovolje časa, Evropa; narodni značaj se nikdar ne zanemarjaj. Vse to se delaj po domačem v gladki obliki. *)

Tako osnovane učilnice bi prinesle gotovo blagost, srečo in pravo omiko narodu. Zato pa je tudi sovsema potrebno, da se skerbi za pridne in dovoljno omikane učnike.

Tu se derznem ponižno in pohlevno v imenu vsemodrega Boga, ki vsak sebi udan narod ljubi, ter neče njegovega pogina, ampak da se ohrani in živi, — v imenu

presvete pravice, ki nam bodi povsod in vselej prva vodnica, — v imenu poštenega naroda, čegar smo in čegar blagost in sreča nam bodi za Bogom prva skerb, ki je zvest Stvarniku in cesarju: prositi prevzvišene gosp. škofove slovenske, ki jih, hvala najvišjemu vladarju, šest štejem, da v tej reči blagovolijo svojim milim ovčicam pomagati; v njihovih posvečenih rokah je ta oblast. Vsaj bo jim ljubeznjivi narod gotovo hvaležen in pravična zgodovina bo njih preblage dela z zlatim pisikom v svoje listine zapisala.

Sekolovski.

Gorensko.

Ponosno ozira Triglav se v doline,
Raduje se v blišu gorenskih lepot,
Savica mu slavo bobni iz pečine,
Tam Bled je narave najlepši porod.
Mogočnejše pa, ko orjaški plazovi
In slavnije, kakor gorenski vés raj,
Vzdigujejo kviško trije se verhovi,
Ki venčajo s slavo Gorensko nam zdaj.

Prek Joštove gore nad levim Posavjem
Vije se pri cesti pohístev verstá;
Pri cerkvi rumeni pred berdovim zglavjem
Je zibelka tekla sloveč'ga moža.
Tomaja, Žimina, Umada, Jelšane
Uklanjajo verno pred njim se z glavó,
Pastirju so čede iz sërca udane,
Ki vlada, tolaži jih s sërčno skerbjó.

Ne daleč od tukaj prot znojžu Triglava
Obraca Radoljca se v bližnje goré;
V prijazni dolini, ki reže jo Sava,
Se zopet blišči nam preslavno imé.
Ilirski prostolnik, goriški Vladika
Prisvetil je tukaj iz krasnih bregín;
Modrosti njegovi se zmota odmika,
Mogočnim očakom ga veže spomin.

In zopet Gorensko je zarja oblila,
Prikazal se tretji nam bistrí je vir;
Iz starega mesta, ponižnega krila
Izhaja naš novi, visoki Pastir.
Veseli prešinja deželo zdaj celo,
Radostno poklanja mu zvesto sërce,
Prinaša ljubezni mu cvetje nevelo,
Za srečo njegovo molitve puhté.

Radujte se torej gorenske stermine —
Treh slavnih vladikov očetovi dom! *)
Ponosno oziraj Triglav se z višine,
Močnejše bobnevaj Savice ti grom!
Gorenci, Slovenci, ljubo se objimo!
Vladikom darujmo udanost sërca!
Čez hribe, doline en glas zaženimo:
Bog živi Andreja, Jerneja oba!

A. Praprotnik.

Reka, kje si?

Kaj nek mislite, ljubi bravci, kje da je Reka? Vem, da vsi bote brez obotavljanja odgovorili, da je „Reka“ ali po ilirsko „Rieka“ v horvaškem primorju poglavno mesto. Težko mi bote tedaj verjeli, kje da se je te dni „Reka“ iskala? — Pisal sem perve dni preteklega mesca svojemu prijatlu v Varaždin in lepo ga prosil, naj mi berž ko mu je moč odpiše. Moje prijateljsko zahtevanje je res bilo uslišano. V četrtek 14. junija je list v Varaždinu na pošto dan, pa namesto da bi ga bili poslali na horvaško primorje, kam so ž njim derdrali? Najpred v Alesandrijo na Piemontežkem, za tem v Bologno v Romanji, od tod v Milan, iz Milana v Chur-St. Gallen v Švajco, na-

*) Jernej Legat, teržaški škof, so rojeni v Naklem, posvečeni leta 1847; Andrej Golmajer, goriški knez in nadškof, so rojeni v Radoljci, posvečeni leta 1855; Jernej Vidmar, ljubljanski knezo-škof, so rojeni v Kranji, posvečeni leta 1860. Naklo in mesto Kranj sta pičlo uro narazen; mesto Radoljca pa je pičle 3 ure od Naklega.

*) Že več ko deset let priporočajo „Novice“ tako osnovo ljudskih učilnic, — al naše ljudske učilnice, namesti da bi po tej osnovi bile vseučilišče ljudsko, so še zmíraj raje „Trivial-schulen!“ Vred.

zadnje na Dunaj. — Ko pa revčki niso ne na Laškem ne v Švajci, ne v Avstrii „Reke“ našli, je nekdo z rudečo olovko napisal „in Ungarn“. Tù nekemu preblaga misel na pamet pride, na adres napisati „retour um näherer Ortsangabe“. In tako je še le 16. dan moj list vès zamazan, da že skoro ne pičice ni bilo kje na čednem napraviti, dojadral v Varaždin nazaj! Tam ga je nek moj prijatelj v novo suknjo oblekel, in pod latinskim adresom poslal v Reko, kjer sem ga še le 8. dan tega mesca dobil. Pa boš morda mislil, dragi bravec, da je te pomote kak napčno napisan adres kriv? Ne, ne; adres je lepo, čisto v domačem ilirskem jeziku napisan tako-le: „Mnogočastnomu i veleccienjenomu O. A. . . . u Rieci“. — Vsaki človek, ako le pisano brati zná, ga lahko razume, samo slavenščina mu ne sme biti španjolska vas. Taka homatija mora res toliko bolj nevoljo izbuditi, ker se godi v domači hiši. Ko bi list bil v Frankobrodu, v Berolinu ali v Dreždanah na pošto dan in bi le po nemških poštah se moral vozariti, bi nobeden poštним uradnikom zameriti ne smel, ako bi Reko v Švajci ali pa v Romanii iskali. Ali da se kaj takega zgodi pri nas doma!! — Ne rečem, da bi se kaka pomota lahko ne zgodila; al teh pomot je vendar preveč. Ni še dolgo, kar mi se je z mojim listom iz Varaždina ravno taka zgodila; neki prijatelj mi je pisal po latinski in tudi napis napravil po latinski „Flumine“, kakor je tudi pravilno. List pride v Ljubljano, pa tù niso znali, kje je „Flumine“; zato so ga naravnost v Varaždin „retour“ poslali; tù jim je nekdo na pošti razložil, da „Flumine“ se po nemško zove „Fiume“, in še le po tem je bil list v Reko poslan.

Bog nam daj skoro dočakati časov, da bo tudi pri nas cesarski ukaz za Galicijo itd., gledé domačega jezika izdan, svojo veljavo v uradnih zadobil, da gospodje uradniki, ktere vlada slovenskemu ljudstvu pošlje, bodo razun „tajč“ saj tudi „bindiš“ znali. Ker mi je znano, da je vsako deželno poglavarstvo že zdavnej dalo napraviti imenik vseh mest, trgov in vasí v domačem jeziku vsaktere dežele, zakaj gosp. uradniki na poštah teh imenikov nimajo? Brez namena jih sl. vlada gotovo ni napraviti dala!

Na Reki.

O. A. Grajski.

Dopisi.

Na Dunaji 20. julija. B — Ogledovaje se po svetu čujemo sopet žalostne reči: V Sirii scurkoma teče kri; Turk spet morí kristjane, požiga hiše, in razsaja sploh po svoji nekdanji nam Jugoslavenom gotovo ne neznani šegi. Da je pa morebiti zdaj napočil za Turčijo dan sodbe, da se žari nad njo obnebe in da ji žuga s pogubljivo nevihto, kdo more za gotovo tajiti in reči da ne? Že davno celi svet vé, da je „bolni mož“ že zelo zelo slab; po sadu, ki je dozorel zdaj v Sirii, se pač očitno vidi, da že gnjil z drevesa pade. Ni tedaj čuda, da zdaj Turčija zvonec nosi na političnem polji in da je vsa pozornost obrnjena zdaj tje, kjer polimesec vlada. — Vem, da ste že brali, da se bota 25. t. m. naš cesar in vladar pruski snidla v Toplicah na Českem, in da se pričakuje ondi še več nemških vladarjev, ki so bili unidan v Badnu s cesarjem Napoleonom. Napoleon je mogel že kakošno ziniti, da bi rad Rajnu prekerstil nemško narodnost v francozko; treba je budeti, dokler ni prepozno! In tako se vidi, da povsod je narodnost zdaj gêslo, ktero zdramlja svet. Nikdar ni bila sicer neznana narodom ljubezen do domovine, do rodú svojega; bolj ali manj je vedno gorel ta ogenj ali v persih posameznih domoljubov ali v vsem ljudstvu tù in tam, in znano je zadosti, koliko in kako radi se ponašajo Francozi, Lahi, Nemci itd., kazaje na svoj rod, na narodnost svojo in vse, kar je ž njo v tesni zvezi; al očitno je zdaj, da ta čút tolikanj močnej prihaja tudi drugod, kolikor bolj se sploh omika in zavednost ljudska širi. Je pa oživljajoča se narodnost dobro, pa tudi je zleg, kakor jo že vodiš in na-

peljuješ. Gospod R. je v svoji knjižici dosledno razložil in jasno pokazal poti, po kterih naj bi tudi Slovenci to k dobremu obrnili in vprihodnje krepek in veljaven narod bili. Nihče pa ne zida hiše začensí s streho, ampak vsak pameten človek si poiše dobre podlage in sploh taci pomočkov, ki so stalni in jih ni treba že jutri z drugimi namestovati. Ti pa so nam narodni jezik, narodne šole, narodska zavednost. Obveljati mora za naprej naš jezik, kakor v cerkvi in pri dušnem pastirstvu pri nas od nekda veljá, tudi v šolah, v javnem življenji in kancelijah z vsemi tistimi pravicami, kakor so jih zadobili drugi (jeziki), ako nam je z omiko in napredovanjem resnica, in ne le jalovo bledenje in prazno besedovanje sém in tje. Pač je napčna pot pri nas in povsod, omiko ponujati v ptujem jeziku, po ptujem kopitu jo širiti in ploditi, se po eni plati poganjati za višje izobraženje ljudstveno, po drugi pa ne pravih pripomočkov izvoliti ali celó domač napredek podirati in vedno le svojeglavno terditi, da je slovenščine kmali dosti! Kje pa je naš rod? kje ostajajo tisti, ki imajo ž njim opraviti? Kaj se sme zavoljo majhne množice drugih celi narod z nogami teptati, teptati postave in namen svitlega cesarja, ki je narodom zagotovil enakopravnost? Veliko več se je treba prepričati, da je to samo po sebi potrebno; prepričati se, da Slovenci ravno z oživljeno narodnostjo ne bodo puntarji in sploh nevarni ljudje, in slednjič prepričati se, da je neumno in bedasto, s slovenskim narodom opraviti imeti in blagostanja njegovega želeti, pa se pri zaslišani domače besedice po vseh udih tresti in v vsakem, ki terja le to, kar sta nam cesar in postava dala, „Jungslovena“ ali Bog vé kaj vse vohati! Oklonimo pa se v mislih in v djanji svojega brambovca, presvitlega škofa Strossmajer-ja, ki se tako krepko poganja za pravice jugoslavenskega naroda, in upati smemo gotovo, da bode tudi tù „zedinjena moč“ veliko veliko zdala in da bomo zadobili, kar nam po pravici gré. Z Bogom!

Iz Zagreba 19. julija. K. Ž. — Tudi danas Vam imam zanimivih novic javiti. Kakor sem Vam bil pisal pred nekoliko dnevi, da se je nadjati velikih prememb o predstojništvih tukajšnjih oblastnij, tako se je deloma že zgodilo. Imena odstavljenih in na njih mesto postavljenih predstojnikov Vas, vem da, ne bodo toliko zanimivale, kakor morebiti to, da so na mesto — „ergerjev“ in — „bergerjev“ ljudi s „ié“ in „vič“ stopili, ki so „listi iz domače gore“. — Prepoved prejšnega bana, po kateri je bilo cesarskim uradnikom zabranjeno narodno obleko nositi, je preklicana. Iz vsega se vidi, da se narodnim željam v resnici zadoštuje in da ni samo pri jalovem obećanju ostalo, kakor že velikrat. — Še ene govorce moram omeniti, in sicer posebno zato, kar so se do sedaj še skoraj vse tukajšne govorce obistinile, in ta govorec je, da se bodo Hervaška, Slavonija in Vojvodina z Banatom v jedno, ne vem pod katerim imenom, zedinile; Osek se zaznamuje ko glavno mesto teh zedinjenih kronovin.

Iz tuhinske doline. L. D. — 14. dan t. m. popoldne o pol petih so vidili na hribih pri jasnem nebu svital oblak priti od planine tuhinske in čez Česnice iti. Slišali pa smo vsi po dolini, kakor da bi bil s topom trikrat zaporedoma vstrelil, ko je oblak čez Česnice prišel, cigar donenja maljnik se je proti Ljubljani razlegal, kakor da bi gromelo, kar so nekteri tudi mislili, zemlja pa se ni nič tresla. Ako bi se bilo to ponoči zgodilo, bi se bila gotovo lepa meteorna luč bolj natanko vidila. Iz družih dopisov od te nadzemeljske luči in groma se bo lahko sklenilo, kakošna prikazen je to bila.

L. D.

Iz Postojne 20. julija. — Kar imamo železnico, je pri nas tiho in mirno, da bi nekdanje Postojne ne poznal, ko si še voz za vozom, kočijo za kočijo srečal. Kako živo je bilo od leta 1852 do 1857, ko so železnico delali, ali pa lani, ko je vojska na Laškem hrula! Sedaj je vès hrup potihnil in nekda kresijski terg je dolgočasna vas; še pot-